

Què sabem de les agressions sexuals?

Una mirada a la violència masclista més enllà de les dades oficials

Júlia Bolao

Ja fa molts anys que des del feminisme es dediquen esforços a pensar, fer visible i combatre la violència masclista. Tanmateix, aquesta voluntat topa amb algunes dificultats a l'hora d'aconseguir dades quantificables. D'una banda, per la normalització i l'invisibilització de gran part de les expressions de violència masclista; de l'altra, per la immensa quantitat d'estereotips i judicis socials que l'acompanyen i travessen i que són ben presents tant en l'àmbit social com institucional. Fins i tot, sovint les metodologies o la pròpia conceptualització del fenomen estan impregnades per aquests prejudicis i poden esbiaixar la informació que recollim, pel que cal tenir-los molt en compte en tot moment i trobar estratègies per a superar-los. Desgranem **alguns dels problemes, socials i estadístics, als quals ens enfrontem a l'hora de parlar de violència sexual.**

1. Què diuen les dades sobre violència sexual?

Segons dades oficials, del total de manifestacions de violència masclista detectades, les agressions sexuals acostumen a tenir poc protagonisme, percentualment parlant. Tanmateix, els números obtinguts no deixen de ser terribles: en l'àmbit europeu, a partir dels resultats d'una [enquesta sobre violència masclista](#) (FRA, 2014) sabem que **1 de cada 10 dones ha viscut alguna forma de violència sexual des dels 15 anys**, i del 5% que declaren haver estat violades, el 31% van ser-ho per part de les seves parelles i de manera reiterada; la [Macroencuesta de Violencia contra la Mujer](#) (Estat espanyol, 2015), determina que el 8,4% de les dones residents a l'Estat de més de 16 anys ha sofert violència sexual per part de les seves parelles o exparelles. I pel que fa a les dades d'àmbit català, la recent publicació de l'[Enquesta sobre Violència Masclista](#) elaborada pel Departament d'Interior (Catalunya, 2016) ens mostra que el **10,3% de les dones enquestades han estat víctimes de violència sexual per part de les seves exparelles**, i l'1,5% ho han estat per part de les seves parelles actuals. Aquestes últimes dades cal contrastar-les amb el fet de si aquestes mateixes dones identifiquen o no haver estat víctimes d'aquesta violència. La nova enquesta catalana evidencia un creixement en la identificació de la violència viscuda, però el gràfic mostraria que les dones encara la identifiquen en major mesura quan l'agressor ja no és la seva parella.

2. Què pensem quan pensem en violència sexual?

Sovint, imaginar-se la violència com un fet extrem impedeix identificar-la quan la tenim davant, especialment quan aquesta és exercida per persones properes que ens estimem i amb qui estem construint un projecte de vida. I en el cas de les violències sexuals, aquest problema s'accentua.

Primer, pel fet que es relacionin automàticament amb el fet sexual, que s'entén i es viu socialment com un impuls, un fet natural neutre o fins i tot com un tabú a les relacions socials i privades. Això suposa un problema en la mesura que desplaça l'entesa d'aquests actes com a violència i impedeix que els analitzem com a fets estructurals, tant per part de qui els pateix com qui els estudia o hi intervé. En aquest sentit, **és important desvincular aquesta violència de la intimitat i el desig, i comprendre que la seva finalitat no és sexual**, sinó que està relacionada amb el poder, la dominació i el càstig. Es tracta d'una violència basada en el poder i dominació en tant que busca mantenir-nos desposseïdes del control del nostre propi cos i sexualitat, i perquè passa per la reafirmació dels homes, de la seva masculinitat i del manteniment d'un estatus vers la resta dels

homes. En aquest sentit, la violència sexual esdevé un instrument de poder quan observem, per exemple, qui l'exerceix i quina és la relació de contracte laboral de qui la pateix. La següent infografia sobre la violència sexual a la feina il·lustra molt bé el sentit d'aquesta qüestió:

Alhora, està relacionada amb el càstig perquè les violències sexuals històricament han constituït una vergonya moral i una ofensa social amb efectes estigmatitzants i moralitzadors per qui les patim. I no només això, sinó que aquestes violències també resten impunes i poden ser justificades sense massa miraments.

Un segon element que podria dificultar la representació en dades d'aquesta violència és l'**estigma segons el qual les agressions sexuals són la cosa més terrible que ens pot passar a les dones**. Que ens denigra de tal manera que n'hem d'estar avergonyides i traumatitzades. Si alhora hi sumem la consegüent culpabilització i responsabilització de les mateixes (que si anava borratxa, que si anava vestida de tal manera, que si provocava al personal, que si què pensaran de mi, que si per què no et vas defensar, etc.), fàcilment arribem a la conclusió que visualitzar-les pot resultar més car que no pas deixar-les córrer i oblidar-nos-en. O fins i tot, ni tan sols ens plantejarem haver estat violentades.

A més, imaginar les violències que patim com a fets concrets en el pla individual ens fa deixar de banda tots aquells valors socials i culturals predominants que legitimen, faciliten i promouen que aquestes violències tinguin lloc: on queden els mandats de gènere, la cultura de la violació, els estereotips, les pressions i estigmes socials que havíem apuntat anteriorment? No tenir-ho en compte i obviar-ho fa que relats com que **"la violència sexual és aquella agressió corporal no consentida"**, que **"cal penetració perquè ho sigui"** o que **"ha d'anar acompanyada de coacció directa o de força física"** encara pesin molt i ens condicionin enormement a l'hora d'identificar què està passant. Així, per exemple, fa que no puguem identificar i apreciar que assetjar i fer comentaris o insinuacions puguin repercutir també sobre la intimitat, sexualitat i hàbits de les dones; que ens pensem que el consentiment és lliure de patriarcat i l'element central per analitzar si hi ha o no abusos sexuals; també que encara ens costi no responsabilitzar de cap manera a les dones que han patit aquesta violència si no han ofert cap mena de resistència.

3. L'espai públic: on hi ha més perill o on millor l'identifiquem?

Les dades mostren que la major part de les agressions sexuals perpetrades per persones que no són parelles o exparelles (és a dir coneguts, familiars o desconeguts) es donen a l'espai públic:

Tanmateix, partint de les dificultats senyalades anteriorment, podríem pressuposar que no és que hi hagi més agressions al carrer, sinó que actualment aquestes són més fàcils i menys doloroses d'identificar com a tals, especialment si són comeses per part de persones desconegudes. En aquest sentit, podríem complementar les dades anteriors amb el fet que quasi el 80% de la mostra de dones manifesten haver patit algun fet per part d'un desconegut el darrer any (sense incloure comentaris, gestos ni exhibicionisme).

Hi ha força sectors del feminisme que consideren que les violències sexuals han de ser enteses com un pilar o pedra angular del patriarcat, ja que el dany que causen va més enllà de l'individu i té un impacte considerable sobre el conjunt de totes les dones. Aquest fet explicaria que la tendència general sigui pensar que l'espai insegur per nosaltres és només el carrer, que estem molt exposades a l'espai públic, i que els agressors sexuals seran majoritàriament persones desconegudes. Per exemple, segons dades del FRA (2014), precisament la preocupació més gran de les dones -sobretot les joves-, és la possibilitat de ser agredides sexualment per desconeguts. També caldria apuntar que

més del 50% de les dones a Europa manifesten haver canviat els seus hàbits i procuren evitar certs llocs o situacions per por a aquest escenari. És a dir, podríem trobar-nos amb una internalització d'aquestes situacions i una consegüent autocensura i autolimitacions d'algunes llibertats, com circular en segons quines hores, espais més o menys il·luminats, amb segons quina vestimenta, etc.

4. Ha crescut la sensibilització social?

Ja fa temps, però, que observem una creixent sensibilització i capacitat d'identificar situacions de violència masclista en general: per exemple, ho veiem en campanyes com les del [#Metoo](#) o el [#Yotecreo](#) i la resposta massiva per part de **moltes dones que batallen per trencar la naturalització de la violència** i l'imaginari que som unes exagerades, que estem soles o que ens agredeixen perquè alguna cosa haurem fet malament. També ho veiem, per exemple, en la proliferació de campanyes de sensibilització, prevenció i protocols d'abordatge d'agressions al si de la comunitat, dels moviments populars, festivitats, etc.

La feina de visualització i denúncia social de la violència masclista que sorgeix des del Moviment Feminista i l'organització popular, ha estat i segueix sent cabdal per anar deslegitimant i trencant la seva impunitat. En aquest sentit, l'augment dels nivells de sensibilització i de solidaritat són claus per treure'ns de sobre sentiments de culpabilitat, de vergonya i de responsabilització tan perfectament inculcats i socialitzats, i també per facilitar **prendre consciència d'estar vivint una situació de violència**, enfrontar-nos-hi, poder trencar el silenci i ser recolzades pels qui ens envolten.

Per últim, resulta interessant senyalar tota la feina feta des d'aquests espais per legitimar l'autodefensa enfront de la violència masclista. Com diu Marcela Lagarde, "la identitat de les dones es construeix d'acord amb la idea de ser incompletes i en base la necessitat dels altres per a poder esdevenir senceres" (Lagarde, 2000). Aquesta cita fa referència com a les dones se'ns educa en la cura dels altres, en l'intent constant d'encaixar en el mandat de la "bona dona" passiva i receptiva, el que sovint ens paralitza i potencia els sentiments de culpabilitat si responem a les agressions que rebem. En contrast, cada cop s'emeten més missatges i idees a les xarxes, a l'opinió pública, al carrer i a les mobilitzacions que ho batallen i que reesituen el problema i la responsabilitat sobre els homes que agredeixen, obren la porta i legitimen qualsevol resposta individual o col·lectiva que vulguem donar, i sobretot reforcen el **sentiment de col·lectiu i solidaritat entre totes nosaltres**.